

NR. 1 FEBRUAR 2022, 30. ÅRGANG

Museumsglimt

Medlemsblad for Lillehammer Museums Venner

MEDLEMSKAP LMV 2022

Lillehammer Museums Venner omfatter alle de seks museene som inngår i Stiftelsen Lillehammer Museum:

Maihaugen
Lillehammer kunstmuseum
Bjerkebæk
Aulestad
Norges Olympiske Museum
Norges Postmuseum

Medlemmer med betalt årskort med medlemskap i LMV har fri adgang til alle disse museene i hele kalenderåret (inkludert Barnas Sommer- og Vinterdag, Julemarkedet, osv.) I tillegg får alle med registrert e-postadresse direkte invitasjon til spesialarrangementer på alle museene. (Livsvarige medlemmer har fri adgang til Maihaugen). I tillegg får du medlemsbladet «Museumsbladet» i posten tre ganger i året.

Medlemskapet gir også fri adgang til en rekke andre friluftsmuseer i Norden (Norsk Folkemuseum, Sverresborg etc.) Informasjon finner du på lillehammermuseum.no/lmv

MEDLEMSKONTINGENT:

Enkeltmedlemskap
med årskort ..... kr 700/kalenderår

Familiemedlemskap
med årskort ..... kr 1 050/kalenderår

Familiemedlemskap gjelder et par
og alle egne barn/barnebarn under 16 år.

Lillehammer Museums Venner

Maihaugvn. 1, 2609 Lillehammer
Bankgiro 2000.05.17608
Informasjon 6128 8900
E-post: venner@lillehammermuseum.no

Redaktør: Anne Mari Løken
Grafisk produksjon: Dialecta
Forsidefoto: Kirsti Hovde

INNHOOLD

Lederen	3
Den første jula i Skomakergata	4
Aulestad Scene	6
Varmere, våtere og villere vær	8
Hvordan blir en utstilling til?	10
Statue på vandring	12
Muntre museumsminner	13
Borgny Svalastogs «Havet»	14
Kunsthall Innlandet	16
Objekter fra «Impulser»	18
OL-museet – dynamikk i kjelleren	19
Ja, vi elsker 17. mai	21
Programoversikt	24

VELKOMMEN TIL ÅRSMØTE

Tirsdag 29. mars 2022 kl. 18.00 i Maihaugen.

DAGSORDEN

- Årsmelding
- Regnskap for 2021 og revisjonsberetning.
- Behandling av innsendte forslag.
- Valg på styrets leder, styremedlemmer, varamedlemmer, valgkomite og revisor
- Adm. dir. Audun Eckhoff orienterer om status og planer for Stiftelsen Lillehammer Museum og dets museer.

Servering i kafeteriaen etter møtet!

Årsmelding og regnskap finner du på vår hjemmeside: <https://lillehammermuseum.no/om-stiftelsen-lillehammer-museum/venneforeningen/hva-skjer-arrangementer>

eller dokumentene kan hentes i resepsjonen på Lillehammer kunstmuseum fra 15. mars.

Forslag til saker som ønskes behandlet på årsmøtet må være kommet til styret

innen 21. mars på e-post til:
venner@lillehammermuseum.no

Gode museumsvenner!

Birgit Engesæter Madslien, Styreleder LMV

Lillehammer Museums Venner fyller 90 år 8. april! Vi er trolig landets eldste og landets største venneforening!

Ved 50- og 75-årsjubileene utgav foreningen interessante jubileumsberetninger. Restopplaget av disse deles ut på vårt kommende årsmøte tirsdag 29. mars! Umiddelbart etter årsmøtet blir det så en liten markering av 90-årsjubileet! Hjertelig velkommen!

LMVs årsmøte 20.05.2021 vedtok at det skulle settes ned et utvalg for å finne den beste plasseringen på Maihaugen av Anders Sandvigstatuen. Utvalgets konklusjon ble sendt den 22.10.2021 til SLM som har beslutningsmyndigheten i saken. I januar kom svaret fra SLM om at statuen blir stående på torget i Byen. Altså etterkom ikke SLM våre ønsker i dette tilfellet. Men museet er i alle fall enig med LMV i at det er behov for mer informasjon og oppmerksomhet om Maihaugens grunnlegger.

I tiden fremover skal vi følge nøye med på hva museet gjør for å synliggjøre Anders Sandvigs store betydning for museet. – Utfyllende informasjon om denne saken kan leses lenger bak i dette Museumsglimt og i LMVs årsmelding for 2021.

I begynnelsen av desember sendte jeg ut en forespørsel til medlemmene om det var noen av museumsvennene som hadde mulighet for å brette papirfigur på Lillehammer Kunstmuseum til Vibskov-utstillingen.

Responsen var overveldende; opp mot 200 tilbakemeldinger; enten at de ville bli med eller at de dessverre ikke hadde anledning, men veldig gjerne skulle vært med! Vi er veldig takknemlige for at så mange vennemedlemmer er villige til å bistå museene våre – en stor takk til dere!

LMV arrangerer tre søndagsforedrag denne ettervinteren, der konservatorer inviterer oss til å se på museet ut fra tre ulike vinkler. Først ut var «Maihaugen med matøyne» (det foregikk i februar), søndag 20. mars ser vi «Med kvinneblikk på Lillehammer Museum» og søndag 24. april kan en betrakte «Lillehammer med religiøse briller». Det blir selvfølgelig sendt ut invitasjoner til alle medlemmene på e-post/sms. Mer informasjon ligger på vår nettside. – I tillegg prøver vi i vår å få til en spesialomvisning for medlemmene på den vakre utstillingen «En verden av perler», – om perlers bruk og betydning gjennom tidene.

2022 er «Frivillighetens år». Også i LMV legges det ned et betydelig frivillig arbeide, men denne innsatsen gir samtidig mye tilbake i form av nye opplevelser, kunnskap, kontakt med flotte mennesker – og masse glede! Nå håper vi i styret at vår innsats resulterer i inspirerende opplevelser for dere, kjære museumsvenner!

Har du idéer eller kommentarer til arbeid som gjøres i LMV, så mottas disse med stor takk!

Ha en fin lesestund med dette interessante bladet – og hjertelig velkommen til årsmøtet 29. mars!

«Den første jula i Skomakergata»

De siste ukene i februar har det foregått noe nytt og spennende i by-avdelingen på Maihaugen. Først kunne besøkende registrere hektisk byggevirkosomhet med nye fasader – og etter hvert så vi noe vi kunne kjenne igjen! Ja – var det ikke – jo, det var – inngangen til skomakerverkstedet til Jens Petrus!

Tekst og foto: Kristin Helland

Husene i Skomakergata er satt opp som kulisser til filmen og vil forsvinne når prosessen er fullført.

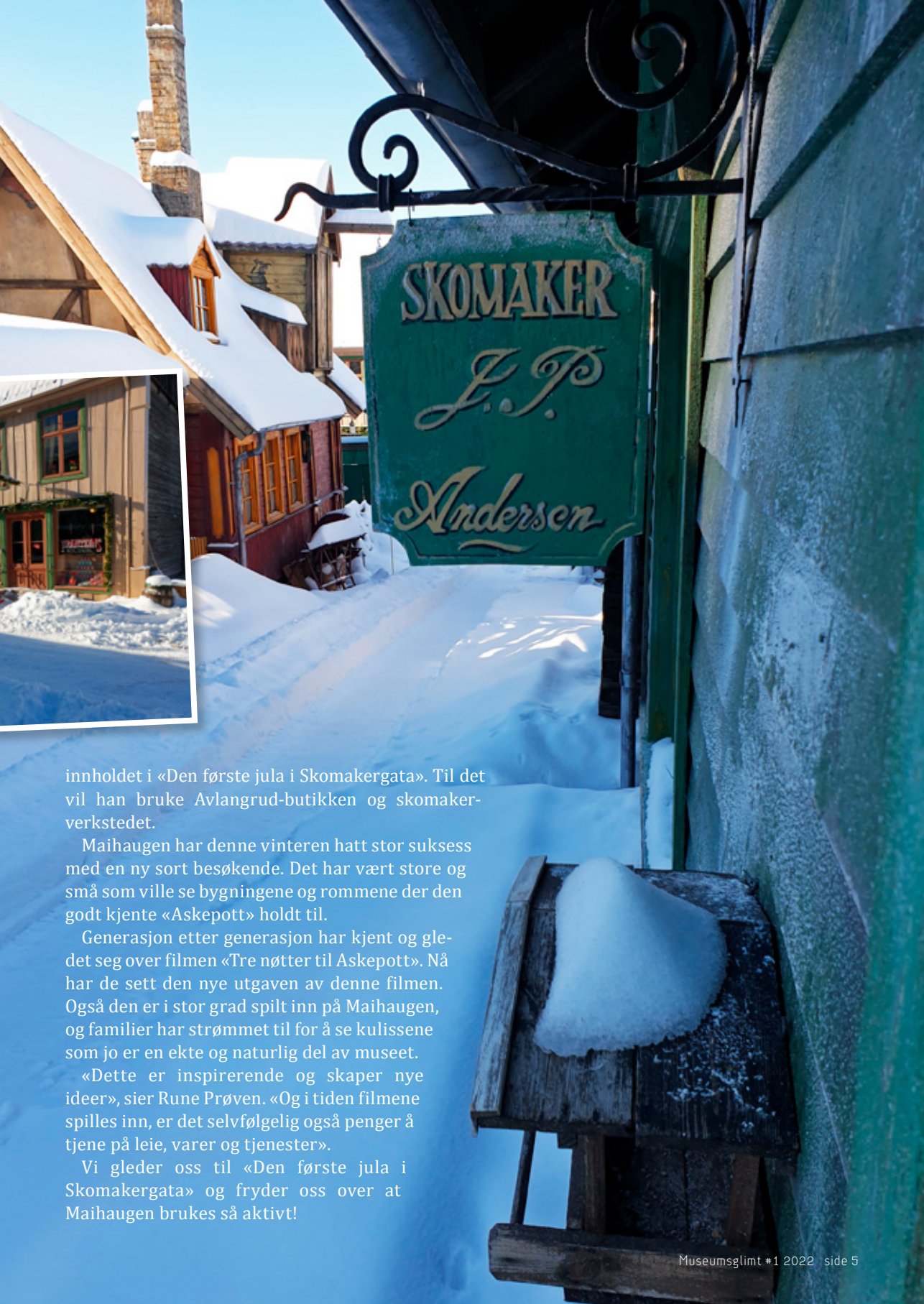
Jens Petrus var skomakeren vi ble så godt kjent med og glade i da TV-serien startet helt på slutten av 1970-tallet.

Nå ville Nordisk Film lage spillefilm fra Skomakergata i tiden før TV-serien. Altså antakelig en yngre utgave av Jens Petrus.

«Den første jula i Skomakergata» spilles for en stor del inn i byavdelingen på Maihaugen. I tillegg til de utvendige kulissene brukes loka-

lene i Storgata aktivt til innendørs opptak. Vi kommer inn i bakeriet, i kolonialen, i postkontoret, i blomsterbutikken og i sykestua. Til og med politistasjonen finnes der – på filmen.

Den blir en familiefilm og slippes i november 2023, og i forbindelse med julemarkedet 2023 kan Maihaugens arrangementsansvarlige Rune Prøven love smakebiter. Han har ideer og planer om å lage publikumsopplevelser – inspirert av

innholdet i «Den første jula i Skomakergata». Til det vil han bruke Avlangrud-butikken og skomakerverkstedet.

Maihaugen har denne vinteren hatt stor suksess med en ny sort besøkende. Det har vært store og små som ville se bygningene og rommene der den godt kjente «Askepott» holdt til.

Generasjon etter generasjon har kjent og gledet seg over filmen «Tre nøtter til Askepott». Nå har de sett den nye utgaven av denne filmen. Også den er i stor grad spilt inn på Maihaugen, og familier har strømmet til for å se kulissene som jo er en ekte og naturlig del av museet.

«Dette er inspirerende og skaper nye ideer», sier Rune Prøven. «Og i tiden filmene spilles inn, er det selvfølgelig også penger å tjene på leie, varer og tjenester».

Vi gleder oss til «Den første jula i Skomakergata» og fryder oss over at Maihaugen brukes så aktivt!

De gamle trehusene på Lillehammer museum er truet

Varmere, våtere og villere vær volder vonde valg

Ved 200-årsjubileet for Maihaugen i 2104, altså om vel 80 år, vil Lillehammer ha blitt 2,6 grader varmere. Vi har 10 prosent mer regn og 50 prosent mer styrtregn. Lillehammer vil få samme klima som Lindesnes har i dag. Dette er et moderat scenario. Hvis vi ikke gjør mer enn i dag, vil temperaturen stige med nesten fem grader. Hva får dette å si for de 216 bygningene på Lillehammer Museum, mange av dem bygd for å tåle «ørken-klimaet» i Nord-Gudbrandsdalen?

Av Brynjulf Handgaard | Foto: Camilla Damgård/Jørn Ulven

Fuktigere og varmere vær truer de gamle bygningen. Fiskerkapellet fra 1459 er blant de høyest prioriterte når det gjelder vedlikehold.
Foto: Camilla Damgård

Omtrent halvparten av bygningene på norske friluftsmuseer er i dårlig forfatning. Det samme er tilfelle på Maihaugen. Derfor bør de rustes opp. En bygning i god stand møter klimautfordringene bedre enn en som er i dårlig forfatning.

Torger Korpberget var avdelingsleder for drift og bygningsvern på Maihaugen i 26 år før han ble eiendomssjef i kommunen sist høst. Han er kanskje den som kjenner bygningene på Maihaugen best.

Han lå våken i flere netter fordi han var redd for at de ikke gjorde nok for å forberede seg på endringene. Utfordringene er flere. Det gjelder tømmeret, takene, grunnen og tjernene:

Utfordringene

«Med flere dager med over to varmegrader kombinert med økt fuktighet vil vi få flere muggsopp- og grønskeangrep, også på panelte bygninger,» sier Korpberget. «Kraftigere styrtregn vil gå hardt ut over torvtakene. Vi prøvde å bruke gamle materialer og teknikker på de mest verneverdige bygningene, men dette er kostbart. På de mindre verneverdige iverksatte vi midlertidige tiltak for å stanse forfallet. Vi skiftet ut sju – åtte tak hvert år de siste åra jeg var leder, og et takskift etter gamle tradisjoner koster vel i snitt om lag en million. Et enklere godt under halvparten.

Det som holdt meg mest våken om nettene, var store, våte snøfall, som i vinteren 2018, opp til to meter på enkelte tak. Da måtte vi måke 150

tak på kort tid. Jeg leide inn ekstrahjelp for over 300.000 kroner.

Mange av husene står tett, på Bjørnstadtunet for eksempel. Sola slipper ikke til. Grunnen tørker seint opp. Løv faller og legger seg på bakken og i takrenner. Dette gjør jorda fuktig. Trær suger også opp fuktighet, men vi arbeidet i flere år med å felle store trær som sto for nærme bygningene og hindret opptørking.»

Flomfaren er en fjerde utfordring, mener Korpberget: «Flomvollen nedenfor Breisjøen er allerede litt lekk. En lekkasje ble tettet sist vår. Hvis Maihaugbekken skulle vokse voldsomt, kan vollene ryke og vi vil få stor skade på en rekke bygninger, ikke bare på Maihaugen. Vannet har allerede fossen over Søndre tjern og truet Bjørnstad, og jeg sjøl har bygd flomvoller om natta nedenfor Breisjøen. Jeg har vadd i støvler i hovedbygningen. Det fortelles på Maihaugen at vi allerede har hatt fisk fra Breisjøen i hovedbygningen.»

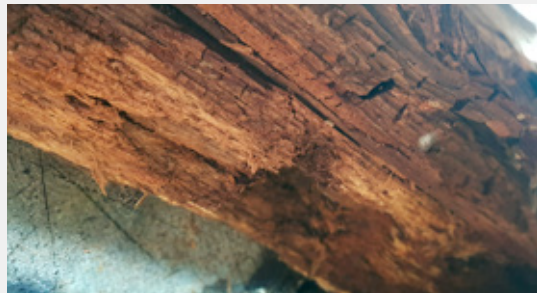
De vanskelige valgene

Stortingsmeldinga om *Musea i samfunnet* som kom i fjor, fortalte at det samlede behovet til vedlikehold av museumsbygninger er på 3,2 milliarder kroner bare for å stanse forfallet. På Maihaugen ligger behovet trolig på et sted mellom 100 og 200 millioner, men foreløpig er ingen penger avsatt og ingen løfter gitt.

Kjell Marius Mathisen er som avdelingsleder for Kulturhistorisk avdeling nå ansvarlig for bygningsvernet. Som konservator gjorde han i 2011 beregninger som viste at fuktbelastningen på bygningene på Bjørnstad allerede da hadde økt tre – fire ganger i sommermånedene sammenliknet med da bygningene sto på Lalm. Siden da har temperaturen steget ytterligere og vannmengden økt.

– Hvilke valg står museet overfor hvis ekstra-penger ikke kommer?

«Åtte – ti museumshåndverkere jobber daglig med vedlikehold på Maihaugen. Disse har topp kompetanse og har forberedt husene på klimaendringene i flere år,» sier Mathisen. «Vi prioriterer å håndtere takvann, særlig takdrypp som slår opp igjen på veggene. Husk at mange av husene er bygd for ørkenklima. Det autentiske må i en del tilfeller vike for det praktiske og rimeligste. Det viktigste er å stoppe skadene. Derfor blir det en del kompromisser.»

Råtekoefisienten slår inn når det er over to grader. Da angriper soppen hvis det samtidig er fuktig.

Foto: Jørn Ulven

– I Stortingsmeldinga står det at museene må endre prioriteringene sine på grunn av klimaendringene. Hvilke har dere gjort?

«Vi har ei prioriteringsliste over samtlige 216 bygninger. Disse er rangert etter relevans, kulturhistorisk verdi og ressursbehov. De eldste og fredede troner øverst, slike som Garmokirka, Fiskekapellet og Melbyloftet på Bjørnstad. Disse prioriterer vi når vi fordeler ressurser til vedlikehold. Lavere prioriterte bygninger kan få midlertidige løsninger som papp eller bølgeblekk, i påvente av at vi får gjort en fullverdig reparasjon.»

– Dere prioriterer også ut fra hvor enestående bygningene er i nasjonal sammenheng. Hva er de aller vanskeligste valgene dere kan komme opp i?

«Det må være hvis vi må begynne å avhende, eller rive bygninger. Det har vi allerede gjort. Eiebæroljebrenneriet, som var en kopi, er revet, og vi har fått tillatelse til å rive et bolighus fra 1960-tallet på Aulestad. Vi har dessuten kastet en del hus som har ligget lenge på lager, og som ikke var prioritert for gjenoppføring på museet. Og, vi har allerede satt stopp for oppføring av flere bygninger.»

– I strategien til Lillehammer museum, hva er prioritert på topp?

«Det er bygningsvernet. Dernest kommer restaurering av administrasjonsbygningen, hovedbygningen, som begynner å bli gammel. Dette gjelder driften. Investeringsbehovene er andre. Det er her spørsmålet om kunsthall kommer inn.»

Lillehammer kommune har bedt Lillehammer Museum utrede faren for skadeflom og foreslå tiltak. Det er ikke Mathisens bord.

Avdelingsleder for drift og sikkerhet, Kjetil Wold Kortnes, har bare vært i jobben i tre måneder, og kjenner ikke til noen konkrete planer for utbedring av vollene nedenfor tjernene. Til nå har han vært mest opptatt av overvannet i det kunstige elveløpet i nord, der sikringstiltak allerede er gjort. Men vi forsøker å være føre var, sier Kortnes:

«Vi overvåker vannsituasjonen kontinuerlig, har nedtappingsrutiner og avtaler med entreprenører som kan stille opp på kort varsel.»

Verdiene må ivaretas

På et museum bytter de bare det de må. Originalitet har verdi. Det gamle er ofte best. Noen av flisene på Borgund stavkirke er fra 1200-tallet. Noen torvtak har ligget i 150 år. Det gjelder å forske på det beste og finne ut hvordan de skal bruke kunnskapen i dag.

«Å bruke naturens egne ressurser er også klimavennlig,» påpeker gamlesjefen, Korpberget. «Tømmer, bark, never, torv og mørtel er fornybare ressurser. Samtidig ivaretar vi den immaterielle kulturen ved å bruke gamle materialer og teknikker. Hvis de dyktige fagarbeiderne på Maihaugen stort sett må spikre bølgeblikkplater, står museet i fare for å miste dyktige håndverkere.»

«Dessuten må vi aldri glemme at Maihaugen er en helhet. Det gjør det ekstra krevende å prioritere.» Det er både den gamle og den nye sjefen enige om.

Halvtotal råteskader. Takdrypp som slår opp på de nederste stakkene, forårsaker mange skader.

Foto: Jørn Ulven

«AULESTAD – se, den

Sist høst, november 2021, ble vi kjent med noe helt nytt. Det skjedde på Aulestad! Mange av oss har ofte besøkt Karoline og Bjørnstjerne Bjørnsons hjem Aulestad. Vi vet det er flere hus der, men har kanskje ikke vært inne overalt. Denne gangen var Folkestua tatt i bruk, og...

Tekst: Kristin Helland

Foto: Nina Høstmælingen Thommessen

vi var invitert på teater!

Vi skulle få oppleve «Geografi og Kjærlighet» skrevet av dikterhøvdingen selv. I den veldig hyggelige og intime Folkestua var det plass til 40 personer hver kveld. Teaterstykket ble spilt siste uke i november og hele syv forestillinger ble gjennomført.

«Vi vil at Aulestad skal åpne seg for dalen og for byen og få med så mange som mulig på laget», sier Bente Forberg, museumskonsulent for Aulestad i Stiftelsen Lillehammer Museum.

SCENE» vokser!

Og her hadde museet fått glitrende dra-hjelp, først og fremst av **Mona Lie Thommessen**.

«Det var hun som henvendte seg med ideen», sier Bente Forberg, «og det var hun som registrerte Bjørnsons stykke slik at det kunne fremføres i disse omgivelsene og med de kreftene som ble engasjert».

Skuespillerne var håndplukket fra teatermiljøet i Lillehammer, men ikke knyttet til noe teaterlag som allerede eksisterte.

Det ble fulle hus og veldig gode tilbakemeldinger til både programskaperne og skuespillerne. Og selvsagt også til alle de som bidro med helt nødvendige praktiske ting.

Dette måtte da gi mersmak!

«Ja», sier Bente Forberg «Gjennom året ønsker vi å skape en program-serie som passer i miljøet her på Aulestad. Det kan skje ute, inne, på stalltrevet eller andre steder det er naturlig. Innholdet kan være alt fra teater, musikk med opplesing, foredrag og konserter i forskjellig format – til ulike aktiviteter som av og til også kan passe for barn.

Tekstene må ikke alltid være Bjørnstjerne Bjørnsons egne. Han sto jo for mer enn bare diktningen sin», sier museumskonsulenten. Hun forteller at de til og med har snakket om opptak i musikkværelset i hovedhuset. Hendelsen kan streames og dermed oppleves, selv om man ikke selv kan være tilstede!

Nye spennende muligheter!

Tekster av Bjørnson som er tonesatt, kan bli noe nytt for mange av oss. Vi kjenner til hvem som har skrevet musikken til «Ja, vi elsker», men der stopper det kanskje for de fleste.

Aulestad Scene har ambisjoner om å vokse seg passe stor. «Tanken er å sette sammen et vårprogram og et høstprogram – for store som for små,» sier Bente Forberg. «Utfordringen er å nå ut til publikum, fordi det er så mye konkurrerer om folks oppmerksomhet».

Hun forteller at de satser på godt samarbeid med lokale medier, og det kommer selvfølgelig informasjon om programmet på Aulestads hjemmesider og på sosiale medier. Logg dere inn og følg med!

RETTELSE I OMTALEN AV TIDLIGERE DIREKTØR ÅGOT GAMMERSVIK I MUSEUMSGLIMT NR. 3, 2021:

I artikkelen stod det bl.a. «...Dette landskapet endret seg rent administrativt i **2010**, da Stiftelsen Lillehammer Museum ble etablert som konsern og Maihaugen nyordnet. Gammersvik ble nå direktør for det hele, inklusive Lillehammer Kunstmuseum...». Årstallet her er feil. Tidligere direktør for Lillehammer Kunstmuseum, Svein Olav Hoff, har korrigert dette i en lengre artikkel. Der påpeker han at først 01.04.2018 ble Lillehammer Kunstmuseum konsolidert med Stiftelsen Lillehammer Museum. Hele den utførlige kommentaren til Svein Olav Hoff om hva som skjedde ved denne konsolideringen, kan leses på Lillehammer Museums Venner sin nettside, like bak nettutgaven av Museumsglimt nr. 3, 2021.

Hvordan blir en utstilling til?

Når vi som publikum kommer inn til en ny utstilling et sted, er det som å få servert en ferdig, lekker middag anrettet på tallerkenen. Alt er klart, – men når starter prosessen med å lage en utstilling? Nils Ohlsen er snart klar med **STEPPING OUT!**

Tekst: Anne Mari Løken | Foto: Veslemøy Furuseth

Å sitte med Nils Ohlsen en par timer på en torsdag for å få svar på spørsmålet mitt, blir som å sitte i en ordsky. For å starte med det helt grunnleggende; **nysgjerrighet**. Du må ha øynene åpne hele tiden, rundt i hele kunstverdenen, sier han. Spørsmålene i hodet må aldri få hvile, nysgjerrigheten må heller ikke ta pause, aldri. Å tenke på hva som kan være interessant som utstilling for vårt publikum, hva som kan gjøre et Kunstmuseum med en hovedsakelig norsk samling fra ca. 1800 og fremover interessant for regionen, Norge, Norden, det internasjonale markedet, det er hva det dreier seg om.

Idefasen

Kunstmuseets neste store utstilling er Ohlsen kurator for. Han har forberedt den i over tre år. Det er **fem faser** i arbeidet med en utstilling sier han, den første er idefasen. I 2018 ble han invitert fra Fylkeskommunen i Oppland med kultursjef Kyrre Dahl, til Kina. De var der i to uker og Ohlsen ble kjent med noen «sterke» kvinnelige kunstnere. Vel hjemme igjen tenker han; Kan jeg gjøre noe med reisen? Hva er realistisk? Hva kan jeg gjøre som ingen andre har gjort? Ideene var der, men det lå et stort arbeid foran før noen plan kunne utkrystallisere seg. Slik er det for enhver direktør ved et museum hele tiden. Det gjelder «å vise seg fram», bygge omdømme, skape tillit, noe som kan resultere i et resultat/en utstilling. Det tar et liv for en direktør eller kurator å jobbe slik, sier Ohlsen. Det betyr at det ligger 4–5 prosjekter i hodet samtidig.

«Research/undersøkelser» i denne fasen krever mye arbeid. Litteratur viste at den kjente delen av kinesisk samtidskunst nesten bare omtalte menn. Han begynte å søke på nettet og bygget opp en pool med nesten 200 spennende kvinnelige kunstnere fra Kina. Nye undersø-

kelser, flere å lese seg opp på, hva er realistisk? Dette gjelder også for enhver utstilling, undersøke alt som er mulig rundt objektene en ønsker. Det er alt fra tilgjengelighet av gjenstander, kostnader, kontakter, verdier av objektene. Det skrives mange «kjærlighetsbrev» i løpet av en direktørs liv, sier Ohlsen, brev der en ber om bilder/objekter, presenterer museet sitt, argumenterer.

Når du mener ideene dine holder, du mener du har gjort et grundig nok forarbeide, funnet de beste objektene, forkastet, gjort om på, men begynt å tenke en form på en ev. utstilling, – da begynner den store, arbeidsomme delen.

Konseptfasen

Denne fasen begynner å vise en slags materialisering av det hele. Nå er spørsmålet hva som er realistisk, hva er det viktigste, hva vil du ha med, hvilke verker? Hvem er publikum for denne utstillingen, og ikke minst, hvordan finne ekstra penger for ekstraordinære tiltak?

Ved Kunstmuseet vårt bruker vi alltid «trekantmodellen» i forberedelsen til en utstilling, forteller Ohlsen. Den består av en kurator, en prosjektleder og en pedagogisk formidler. Han understreker at det er svært viktig å spille på hverandre, ildne opp når det trengs, roe ned når det er behøvelig, utnytte dynamikken i samarbeidet. Dessuten er det et stort arbeid som krever fordeling av oppgavene, formidlingsdelen er f.eks. svært viktig å ha med fra starten, det er jo formidlerne som skal «selge» utstillingen når publikum kommer. Prosjektlederen er den som holder i alle tråder når det gjelder frister, utlysninger eller kontrakter – og de er mange. I konseptfasen inngås også en intensjonsavtale, den er ikke juridisk bindende enda, men dette er en moralsk forpliktelse til «å være med».

Bygging og maling av løse vegger.

Realiseringsfasen

Tredje fase handler om realisering av prosjektet. Nå inngås alle bindende avtaler om kunstverkene som skal lånes ut, forsikringer, transport, utstyr til salene i museet, ev. ombygginger, maling, elektrikere, snekkere...den praktiske lista er lang. Når det gjelder forsikringer, må hvert objekt verdisettes i lånekontrakten, en tilstandsrapport følger hvert verk. Det inngås avtale om hvilken pakkemetode som skal brukes, hvordan objektene skal fraktes, ikke minst **hvem** som skal frakte. Det finnes noen få spesialfirmaer i hvert land som frakter kunstverk forteller Ohlsen. Disse kan ha også spesialunderleverandører som sørger for at alle krav oppfylles. Papirer skal sjekkes ved levering, mottak og retur. Et kunstverk skal ha fire sjekkpunkter av tilstandsrapportene, ved avreise, mottak, retur og mottak hos eier igjen. Dette arbeidet gjøres av en teknisk konservator.

Til **STEPPING OUT!** er det valgt ut 27 kunstnere, med hensyn til konseptet, plass i museet og ikke minst budsjettet. Siden Nils Ohlsen ikke kunne reise til Kina pga. pandemien, har Kunstmuseet ansatt to personer i Kina som har reist rundt til alle atelierene. I tillegg, sier han,

er ikke han ekspert på kvinnelig kinesisk samtidskunst. Derfor har han til denne utstillingen nedsatt et rådgiversteam bestående av fire kvinnelige professorer spredt i tre verdensdeler, de er ekspertene. Det er ikke vanlig å gjøre det slik, men disse sørger for at utstillingen får best mulig vitenskapelig kredibilitet.

Åpningen

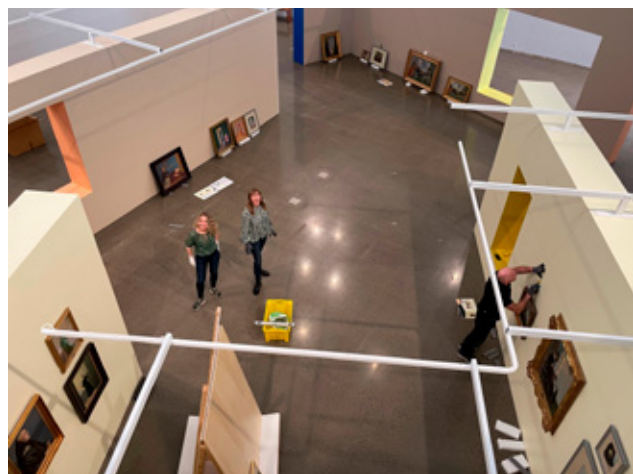
Dagene før åpningen er alltid kaos og innebærer stor spenning. Det dukker som regel opp noe uventet, en farge på en vegg som likevel ikke passer, oppheng som ikke fungerer, en alarm på et verk er glemt påmontert. Er kameraovervåkningen i stand? Prosjektlederen har en stram timeplan.

Åpningsdagen er selvsagt en slags finale. Den er viktig for media og for publikum, for teamet, for museet. Åpningstalen er alltid svært viktig for en kurator, sier Ohlsen.

Gjennomføring

13. mai åpnes **STEPPING OUT!** Etterpå skal den vises i København og i Salzburg. Med denne åpningsdagen begynner den siste fasen; gjennomføringsfasen, formidling og publikumsservice. I tillegg er det fortsatt mye å gjøre, mange i Stiftelsen og eksterne er involvert.

Dette er den første museumsutstilling noen sinne som bredt presenterer kvinnelig kinesisk samtidskunst. Skipet med containeren med storparten av kunstverkene er allerede på vei..... klare for Lillehammer Kunstmuseum!

Montering av Anna Anchers bilder.

Statue på vandring

Da Arne Durbans Anders Sandvig-statue ble avduket på byens paradeplass foran Norges Bank i 1957, var det mange misnøyde kommentarer. Først og fremst var ankepunktet at han satt; den mannen som «alle» husket aktivt gående/stående. Og ja: Den flere tonn tunge granittblokken av en tilbakelent æresborger med ølkruset i hånden er påfallende passiv i uttrykket. Men siden har den vært mobil nok.

Tekst: Ivar Olstad | Foto: Rannveig Røstad / Maihaugen.

Frem og tilbake

Før OL-94 syntes de ansvarlige i kommunen, som jo eier statuen, at Stortorget var blitt for stusslig et sted med alle sine parkerte biler. De fraktet Sandvig ned mot Jernbanetorget, omtrent der han og familien i sin tid bodde. Ingen syntes det var bra, og dermed bar det i år 2000 opp til Stortorget igjen – hvor det knapt var blitt noe bedre. Formannskapet ville gjerne ha ham plassert foran Maihaugen, noe de der oppe imidlertid takket pent nei til. «Heller en ny statue!», sa styrelederen. Og en ny statue ble det, som vi vet. Skjønt arkitektfirmaet RAMs portrett av den unge Sandvig skapt av profilerte jernstenger er noe annet enn en statue, og skapte – som vi også minnes – en solid huskestue etter folkegaven på en drøyt million i 2010–11.

Til Maihaugen

I mellomtiden vansmektet Anders Sandvig i granitt ved parkerings-Torget. Særlig etter at restauranten Hvelvet med tilhørende ute-servering og store parasoller dominerte Norges Bank, ble det ille – selv om «Sammen for Lillehammer» pusset ham opp. Høsten 2020 tok administrasjonen i Stiftelsen Lillehammer museum til orde for å «hente ham hjem til sitt eget torg», noe ordfører Ingunn Trosholmen og kommunen var skjønt enig i. En oktoberkveld ble han så heist på plass der han sitter nå, med ryggen trygt mot Postmuseets røde vegg, speidende ut over det lille torg i den lille, gamle by, nikkende velkommen til turistene hvis de hadde kommet med jernbanevogna nede til høyre.

Ny flytting?

Innebakt i denne flytتهistorien ligger en mengde følelser og sterke meninger – hver gang noe skjedde. Derfor er det kanskje ikke så rart at det fortsatt er diskusjoner rundt saken. «Hvorfor sitter grunnleggeren her, og ikke et annet og bedre sted på Maihaugen», spurte noen. Vennestyret tok dem på alvor og nedsatte en hurtigarbeidende komite, som endte med å foreslå nok en flytting. De ønsket å plassere statuen sentralt ved publikumsbygget, med rygg mot skråningen og ansiktet nordover. Slik kunne han bli bedre synlig og skape oppmerksomhet hos de besøkende når de trer ut i museet fra hovedinngangen.

Konklusjonen

Nå er ledelsen klar med sin vurdering og avgjørelse. Dette siste forslaget blir avvist, ut fra at det – som et sted der mennesker er i farten – ikke vil gi statuen den konsentrerte oppmerksomhet den fortjener. «Vår oppfatning er at Sandvigs verdighet ikke nødvendigvis ivaretas best et sted der flest mulig besøkende kan se ham mens de haster forbi i ulike retninger, men et sted som maner til refleksjon og ro under museumsbesøket», skriver ledelsen. På Torget i museet vil alle kunne «få kjennskap til ham og hans betydning for grunnleggelsen og utviklingen av Maihaugen. Vår konklusjon er derfor at statuen har det best der den er.» Ledelsen er imidlertid enig med Vennestyret i at det er mer behov for informasjon og oppmerksomhet om Anders Sandvig, og vil styrke formidlingen både om ham og statuen.

Muntre museumsminner

Redigert av Brynjulf Handgaard | Vignetten er tegnet av Odd Einarson

RAR TELEFON

Vi hadde i mange år et skoleopplegg kalt «Stil og smak». I den omvisningen besøkte vi flere av husene i boligfeltet. Den klassen jeg skal fortelle om, var bl.a. med inn i 1970-tallshuset. Jeg hadde en kort orientering i gangen før vi skulle gå inn i stua. Da får en av guttene se telefonen. Av den grå typen med pipelyd. Den som Knutsen og Ludvigsen synger om: «Når det piper i telefonen...», du vet. Gutten utbryter: «Hva er det?» Da følte jeg meg virkelig gammel! Jeg spurte dem om de ville gjette hva det var. En elev sa prøvende «Er det en telefon?» Jeg bekreftet at det var det. Vanligvis lar vi ikke gjestene ta på ting, men denne gangen fikk jeg meg ikke til å stoppe gutten som prøvende stakk en finger ned i ett av hullene på tallskiva og spurte: «– Hvordan virker den?» Han trykket fingeren ned i hullene som om det var en mobiltelefon. Jeg måtte vise hvordan man må dreie tallskiven rundt for å bekrefte tallene. Det synes de var skikkelig rart! Jeg tror de kommer til å huske den telefonen!

Anette H. Simenstad

Hvis du har et minne fra en av Lillehammer Museums avdelinger, en historie som kan få lesere til å humre eller smile, så send en e-post til: brynjulfhand@gmail.com.

FIN BIL

Svært få av direktørene på Maihaugen har vært spesielt bilinteresserte. Heller ikke har alle utmerket seg ved å være gode på smalltalk.

Det var ansatt en etterfølger etter Sigurd Grieg, og den avtroppende og påtroppende direktør møttes for første gang:

Da kaffekoppene og karbonade-smørbrødene var plassert foran dem i kafeen på Maihaugen, hørtes lenge kun lyden av kniver og gaffer mot øsjetter. Avtroppende ser omsider ut vinduet og får øye på en ukjent, rød bil på parkeringsplassen like nedenfor. Følgende langsomme samtale utspiller seg:

Avtroppende: «– Er det Deres bil som står der nede?»

Påtroppende: «– Ja».

Lengre pause.

Påtroppende: «– Har De bil?»

Avtroppende: «– Ja».

Påtroppende: «– Hvilken farge er det på Deres bil?»

Avtroppende: «– Den er mørkeblå».

Ny pause.

Påtroppende: «– Det sies at de skal være veldig bra.»

Replikkvekslingen er fortalt til Ole Gunnar Nagelsett av han som serverte de to pratmakerne, gjengitt i: Nagelsett, Ole Gunnar (2019): *Livet er et varmt koldtbord*. Bergen Bokbryggeri.

Havet – skulpturen av Borgny

Tekst: Inger Enger | Foto: Kristin Garstad

Hvorfor er *Havet* plassert i inngangsrommet i Låven på Aulestad, var spørsmålet stilt til «Museumsblomst». Det korte svaret er: «fordi den hører til på Aulestad». Men det blir litt snudd i denne sammenhengen, det vil være nødvendig med en fyldigere redegjørelse og sette *Havet* inn i konteksten da skulpturen ble vist første gang.

Havet. Borgny Svalastog 2010. Rustfritt stål og bladgull. **Havet** er en skulptur inspirert av Bjørnsons «Fædrelandssang», der «havet går til med historiedøn», og av Yam, havet, som var et kar i tempelet i Jerusalem. Karet ble fylt daglig, og vannet brukt til prestens renselse.

I forbindelse med minnemarkeringen for Bjørnstjerne Bjørnsons død i 2010, ble det blant annet arrangert en stor utstilling på Maihaugen. Borgny Farstad Svalastog var invitert til å være utstiller i dette spesielle Bjørnsonåret. Hun er som kjent, en svært anerkjent kunstner og har

hatt separatutstillinger i flere land. Mange har Svalastogs utstilling på Maihaugen i fjor sommer, friskt i minnet. Det var den vakre utstillingen «Dine boliger er meg kjær – Borgny Svalastogs kirkekunst 1984–2021».

Farstad Svalastog

Minneutstillingen på Maihaugen i 2010 fikk navnet «Måneskinnskåpen oppunder pol. Et gjensyn og et nytt møte». Deler av tittelen er hentet fra Bjørnstjerne Bjørnsons Fedrelandssang fra 1859.; «Det ligger et land». Siden sangen sjelden er i bruk, tar vi med 1. og 6. vers her:

*Det ligger et land mot den evige sne,
i revnene kun er det vårliv å se.
Men havet går til med historiedrønn,
og elsket er landet som mor av sønn.*

*Hun satte de vakreste jenter i rad,
å følge vår idrett med smil og med kvad
og selv satt hun høyt på sin sagastol
og måneskinnskåpen oppunder pol.*

Utstillingen var stor, 14 verk fordelt på to rom. Den rikholdige kunsten knytter Bjørnson og kunstneren sammen. De er begge fra Romsdal, Svalastogs utstilling viser Bjørnson satt inn i vår tid – sett med kunstnerens øyne. Kurator Per Bjarne Boym skriver om utstillingen blant annet; «Det er iøynefallende hvordan tre verk danner en enkel akse i rommet. Nærmest er *Havet*, så kommer *Måneskinnskåpen* og til slutt *Udrer meg på...*» Mye kunne vært skrevet om utstillingen. Her får vi nøye oss med å si at den flotte og symboltunge *Måneskinnskåpen* også er utstilt på Aulestad.

Havet er laget som et stort kar. Målene er 2,20 meter i diameter. Dybden er 1,2 meter. Utvendig er det pusset blankt, på bildet ser vi sola speiler seg. Overflaten er dekket med innrissede forgylte fem strekers stjerner. Innvendig er karet dekket med bladgull og fylt med vann. Karet står på tre store kuler. På den måten utgjør den et lite hav. Ordet Hav gir vel de fleste av oss mange ulike assosiasjoner. I Svalastogs bok «Måneskinnskåpen oppunder pol» skriver professor Gunnar Danbolt om *Havet*; «For

Femarmet stjerne.

i det gamle israelske tempel var det ... plassert et svært kobberkar – med samme proporsjoner som utstillingens – som ble holdt oppe av tolv kolossale bronseokser med kroppen inn og ansiktene ut. Det ble hver morgen fylt med vann og tappet om kvelden, og ble kalt YAM, havet, og ble brukt til prestenes renselse.» Videre skriver Danbolt: «Slik har *Havet* to ulike assosiasjonsfelt – på den ene siden det «havet (som) går til med historie døn» og «hvor vi døptes av hennes mæktige ånd» som det heter i Fedrelandssang (1859) – og på den andre siden det store rensekar foran Jerusalems gamle tempel.»

Til sist kan nevnes at *Havet* var benyttet på utstillingen «Døden» på Maihaugen i 2018. Det var en utstilling om livets slutt. Skulpturen ble brukt til å samle lapper der publikum kunne skrive ned tankene sine om døden. Det var ca. 2500 lapper i *Havet* ved utstillingens slutt. *Havet* vil romme ulike tankerekker og assosiasjoner for hver og en av oss, kunst berører den som lar seg berøre.

Kunsthall Innlandet

Tekst: Anne Mari Løken | Foto: Snøhetta Arkitekter

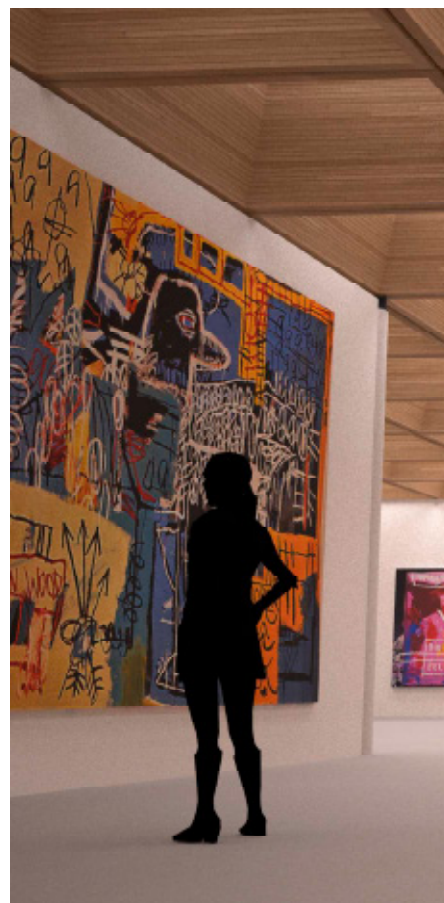
Direktørene Audun Eckhoff og Nils Ohlsen har delt noen tanker rundt ideen, behovet, og mulighetene en kunsthall kan gi byen, regionen og landet. Eckhoff sier dette er første gang det legges fram **én** ide om hvordan torget kan utvikles, som også er en helt **ny** ide. Det flotte med ideen, mener de, er at den har to aspekter: museet får mer plass for samlingen og formidling, mens byen kan få sin sentrale plass tilbake for mange formål og arrangementer.

Utgangspunktet er museets positive og kontinuerlige utvikling siden tiden da det het Lillehammer bys Malerisamling. Det var en samling basert på store kunstgaver fra kjøpmann Einar Lunde og kunsthandler Oscar Johannessen, samt en raus gave fra galleristen Jon Dobloug. Den største arkitektoniske utvidelsen kom til OL i 1994, Snøhettas første realisererte bygning ble muligjort av OL-midler. Siden ble museet utvidet med saler til verksted og utstilling i 2016, med en utsøkt utsmykning i stål av Bård Breivik, også dette gjort av Snøhetta. Det ga likevel ikke noen vesentlig økning i utstillingsareal.

Da direktør Nils Ohlsen viste sin debututstilling «Har vi møttes før» med 350 verk fra samlingen, brukte han hele museet. Mange flotte verk fra magasinet ble vist for første gang etter mange år. Etter denne utstillingen kunne museet bare vise en amputert samlingsutstilling for å få plass til temporære utstillinger, som f.eks. fjorårets store publikumssuksess. Anna Ancher-utstillingen hadde mer enn 24 000 besøkende fra hele Norge og Norden!

Altfor mange malerier måtte igjen settes i magasin. Nå vises hovedsakelig norsk kunst fra 1800 til 1950 fra Dahl til Weidemann, men ikke samtidskunst. Kunstmuseet ønsker å vise flest mulig av skattene som bevares i magasinene, **samtidig** som de kan ha store, internasjonale ambulerende utstillinger. Kort sagt, museet er for lite, samlingene øker, det er for mye kunst i magasinene, ikke minst fra Innlandets beste kunstnere, som bør vises til publikum.

Det skjer ruvende utvikling andre steder, både innen- og utenlands. Når Oslo åpner sitt nye Nasjonalmuseum, vil Oslo og Norge bli en kunstdestinasjon vi ikke har kjent eller sett tidligere, sammen

med det nye Munch-museet naturligvis. Kunstturistene er sterkt økende, disse vil vi gjerne ha tak i sier Eckhoff, og vi har store ambisjoner om å beholde Lillehammer Kunstmuseums plassering i byen, innlandet, i Norge og internasjonalt.

Det er et faktum at Oslo, Bergen og Lillehammer har de tre store kunstmuseene i landet, og direktørene mener kunsthallen vil være en stor mulighet for Lillehammer by til å forbli i toppen, til å utvikle byen og regionen. Det er viktig å få en andel i statlige midler, sier Eckhoff, det er mange om det beinet.

Snøhetta Arkitektkontor ble i 2020 bedt om å utarbeide skis-

Ideen om utvidelse av Kunstmuseet med en kunsthall under Stortorget er ikke rykende fersk, men nå er den delt med oss innbyggere. Da Lillehammer Kunstmuseum ble innlemmet i Stiftelsen Lillehammer Museum i 2018, var det et viktig poeng at det også skal være et kunstmuseum som viser mye kunst fra samlingen. Forslaget om utvidelsen ble spilt inn til både kommune og fylkeskommune i denne prosessen.

ser for en mulighetsstudie, denne ble lagt fram i 2021. Skissene ble presentert i Kunstmuseet, og viser en sammenbinding av nåværende museum med en kunsthall på ca. 1000 kvm under bakken. Taket eller oversiden gir flere muligheter til torget. Det er en gatebruksplan under arbeid i kommunen, med Kunsthallprosjektet som en mulig viktig plan i prosjektet. Det er ikke tatt noe standpunkt enda.

Fra museets side er det nå satt i gang en tofaset arkitektkonkurranse for den nye kunsthallen. I første fase kunne alle melde sin interesse og 32 arkitektkontorer har meldt seg. Nå skal det velges ut fire kontorer som går videre i fase to til en lukket konkurranse. Nærmere sommeren vil en jury plukke ut vinnerutkastet som deretter får i oppdrag å prosjektere kunsthallen fram til ferdigstilling. Skal museet ha muligheter til å få statlige midler til prosjektet, må prosessen ha startet så tidlig for å søke om midler på Statsbudsjettet i 2024.

Slik Eckhoff og Ohlsen ser det, vil dette være både museets og kommunens største mål for byjubileet i 2027, og et løft for byen og regionen. En utvidelse i form av en romslig kunsthall som gjør at Lillehammer Kunstmuseum kan vise en kontinuerlig tråd i kunstsamlingen, samt få rom for ambulerende store, internasjonale utstillinger og tilbud til barn/ skoleelever, bl. a. Et krevende arbeid, et resultat vi venter spent på.

«Impulser»

– utstillingen med de 1000 gjenstander

Tekst og foto: Ivar Olstad

Maihaugen har en gedigen samling av drapsmidler, fra verdens eldste(?) revolver til mengder av enkle hogg- og stikkvåpen. I en glassmonter for seg kan vi studere **armbrøsten** – et merkelig ord på en fryktinngydende gjenstand. Vi har brukt både våpenet og ordet her i landet siden før år 1000, men navnet kommer via nedertysk fra latinsk «arcuballista» eller «buekastermaskin», og våpenet stammer visstnok opprinnelig fra Kina for 2500 år siden.

Som jaktvåpen var det smartere enn vanlig pil og bue, siden man kunne liste seg fram med buen spent og finger på avtrekkeren. Som krigsvåpen var det skremmende effektivt, særlig etter hvert som treverket på buen ble erstattet med stål. Pilen, eller helst bolten, kunne skytes ut med – sies det – en hastighet på opptil 65 meter i sekundet, og den kunne trenge gjennom en ringbrynje fra 50 meters hold. Da var det naturligvis ikke lenger mulig å stramme buen med armkraft alene, og ulike remedier ble tatt i bruk. Vi ser i monteringen en enkel spennhake, men også en slags form for vinsj eller vinde.

Kirken ønsket å forby armbrøst som krigsvåpen fordi det var altfor morderisk, noe vi kan forstå ved å betrakte «pilen med påmontert ljà». I tidens fylde ble armbrøst utkonkurrert av krutt og skytevåpen, men i Norge ble den brukt til hvalfangst inntil ca. 1890.

I våre dager har armbrøst fått en renessanse. Ikke som jaktvåpen; det er forbudt i hvert fall her i landet, men som leketøy og i konkurranse. Konstruksjonene er selvsagt mer avanserte, og ønsker man å anskaffe et eksemplar, må man som

«edruelig, pålitelig, skikket og gammel nok» søke politimesterens tillatelse hvis våpenet skal ha en trekraft på over 43 kilo – hvilket er mye!

Gjenstandene utstilt i «Impulser» blir ekstra interessante når de hører hjemme «et sted nær deg», som gullgubben fra Vingrom-landet – eller **Storberget-korset**. Sistnevnte finner du i en glassmonter nordøst i rommet, og fortjener et nærmere blick. Krusifikset av messing med forgylt forside er gammelt; fra 1100-tallet, kanskje enda tidligere. Gardbruker Jørgen Storberget fant det i jorden på garden sin i brattbakken ovenfor Nordre Ål kirke, og ga det til Oldsaksamlingen i 1873. Krusifikset er om lag 9 cm høyt og en snau cm tykt, og har øye bak oppe og nede som viser at det skal festes på tøy. «Arbeidet er plump og simpelt», står det i den 150 år gamle beskrivelsen.

Hvis man vil, kan man jo tenke seg at det var båret, og mistet, av en pilegrim på vei til Nidaros. Imidlertid har menigheten i Nordre Ål tatt til seg krusifikset i den forstand at de har gjort det til sitt symbol og brakt det inn i vår tid. I den vakre kirken som arkitekt Willy Sveen har hovedæren for, finner vi i det vesle kapellet til høyre for inngangen en altertavle som en forstørret utgave av Storberget-korset, laget av billedhuggeren Svein Tore Kleppan.

OL-museet

– dynamikk i kjelleren

Sportsvasking – årets ord. Er Norges Olympiske Museum koblet til det, slik noen antyder i lokalpressen vår? Var det en utilbørlig fraternisering med den kinesiske ambassaden? «En liten, men delikat utstilling» er tre plakatstolper om Beijing-OL beskrevet som. Man undres: Hva har skjedd der nede? Skjer det mer?

Tekst og foto: Ivar Olstad

Museumspedagog Mari Synnøve Stakston har sin store del av ansvaret for OL-museet. I tillegg har hun nylig avsluttet sin masteroppgave om DNT-hytta Gråhøgdbu, som er flyttet til Maihaugen.

Det er ikke så uvanlig å tenke at «der har jeg jo vært», og dermed blir en museumsvisitt et engang-i-livet-besøk. Det gir mening dersom museet er statisk og uforanderlig, men ikke hvis det er dynamisk og levende, noe det seks år gamle Norges Olympiske Museum på Maihaugen kan rose seg av å være.

Noe må ut

– Nytt skjer jevnt og trutt, forteller Mari Synnøve Stakston – en av de tre som arbeider mest med denne delen av Stiftelsen Lillehammer Museum. «Det gir seg egentlig selv, siden nye begivenheter, sommer som vinter, presser seg på hvert fjerde år. Sotsji og PyeongChang krevde for

eksempel sin plass, og selv om lokalet vårt er romslig, måtte noe fjernes. Som vi vet, ble OL i Pyeong Chang tidenes beste for Norge. Mange nye profiler kom inn, og noen av de eldre måtte vike. Årets leker i Beijing vil også gi oss mye jobb; ny rekord med 16 gull av totalt 37 medaljer. Prosessen kan være vanskelig, og iblant nesten vond når eldre må byttes ut til fordel for «siste nytt». Men vi tar godt vare på museums-gjenstandene som ikke lenger stilles ut, og lagrer dem i magasin» sier Mari Synnøve.

I det hele er dette museumsarbeidet et eneste langt prioriteringsarbeid, hvor det alltid er noen som blir, eller kanskje enda verre *føler seg*, forbi-gått – samtidig som enkelte ikoner forblir på pal-

len: Det skal mye til før stjerner og pionerer som Sonja Henie eller Thorleif Haug byttes ut.

Navn og plakattekster er én ting, noe annet og kanskje enda viktigere er de mange tusen gjenstandene som OL-museet stiller ut. De aller fleste har utøverne gitt til museet – fra Håkon Brusveens premiesamling til Otto von Porats boksehansker. Andre ting er på utlån, og kan kreves tilbake, les: «Midlertidig fjernet», som Pierre de Coubertins St. Olavsmedalje. Fint å vite er det også at samtlige utstilte gjenstander er *ekte*, at det altså er disse skøyetene, denne båten, dette spydet, olympierne brukte da de vant sine medaljer.

De temporære

Med hjelp fra britiske museumsarkitekter ble det svære kjellerlokalet i sin tid gjort om til en mangfoldig og spennende labyrinth der det passer å gå på oppdagelsesvandring. I et siderom bak vettene fra OL-94 finner du *temporærutstillingene*, som vanligvis står i ett år. Her kan Norges Olympiske Museum bolte seg med – og sette søkelyset på – spesielle, aktuelle og iblant kontroversielle tema. Kanskje med et mer kritisk blikk på Det Olympiske og idretten, noe som skiller seg fra den generelle idrettsjubelen ellers i museet. Tidligere utstillinger har f.eks. vært «Kampen for å delta» – om kvinnes likestillingskamp inn i en mannsdominert idrettsverden. Eller en om økonomi – hvor mye det koster å delta i organisert idrett: «Idrettsglede for alle?» Eller «Innlandets OL-helter», som nettopp er tatt ned etter

Verdens mestvinnende parautøver, Ragnhild Myklebust fra Brumunddal, dominerer museets stand for funksjonshemmede atleter.

å ha stått i to år. «OL og doping» er et uhyre spennende tema som planlegges som neste temporærutstilling, men nå først blir det «De Pandemiske Leker», som åpner 18. mars. Som man forstår, er det Tokyo 2020 og Beijing 2022 som skal presenteres. «Vi kunne ha fokusert på de problematiske sidene ved å arrangere OL i et land som Kina. Vi har ikke gjort det, men velger å konsentrere på idrettsøyeblikkene både i Tokyo og i Beijing. Idrettsøyeblikk preget av å foregå under en pandemi uten publikum og med strenge smitteverntiltak. Derav navnet De pandemiske leker» sier Mari Synnøve. «For begge disse lekene har vi samarbeidet med ambasadene i Oslo, slik vi også gjorde det med den sør-koreanske i forbindelse med PyeongChang. Vi prøver å lage et miljø i utstillingen som reflekterer vertslandets kultur.»

Paralympics?

Hva så med Paralympics? Siden starten i 1976 har arrangementet vokst voldsomt, både i kvantitet og kvalitet. Museet har en liten avdeling viet til Paralympics historie. I og med at det er to forskjellige idrettsarrangementer som styres av to ulike komiteer, IOC og IPK, er Norges Olympiske Museum i første rekke et OL-museum. Likevel er sterke norske para-utøvere som Ragnhild Myklebust fra Brumunddal og Cato Zahl Pedersen presentert her. Ragnhild Myklebust har deltatt i fem paralympiske vinterleker, har tatt medaljer i 27 øvelser, hvorav 22 i gull, og er mestvinnende deltaker gjennom tidene. «Vi har stor respekt for disse idrettsprestasjonene og har ambisjoner om å øke presentasjonen av Paralympics», sier Mari Synnøve Stakston.

Dermed får hun og medarbeiderne problemet på nytt: Hva må bort? Hva er blitt foreldet? Hva er ikke lenger fengende for nye generasjoner? Hva blir så norsk at det ikke er interessant for utenlandske gjester? Dette er slikt som er morsomt å fundere på også for oss interesserte besøkende når vi vandrer omkring i det fargesprakende lyd-og-lys-mylderet av idrettsopplevelser.

Ja, vi elsker 17. mai

«Ja, vi elsker», barnetoget og flagget i rødt, hvitt og blått er hjørnesteinene i 17.-maifeiringen vår. Men hvorfor ble det sånn? Vi trenger ikke reise langt for å finne svar. Vi tar turen til Aulestad i Gausdal og nasjonsbyggeren Bjørnstjerne Bjørnson!

Tekst: Bente Forberg

Aulestad i sentrum

Aulestad, som ligger vakkert til i dalsida, var ofte i begivenhetens sentrum fordi Bjørnson selv var i begivenhetens sentrum – i Norge, Norden og Europa. Mang en 17. mai sto taleren, forfatteren og politikeren Bjørnstjerne Bjørnson i tunet her og holdt tale for de voksne og for barna; han som diktet nasjonalsangen vår, startet barnetoget og kjempet for det rene norske flagget.

Frihet og feiring

Henrik Wergeland var Bjørnsons store forbilde, og det var Wergeland som med taler og dikt startet feiringen av grunnloven. Å nevne hans navn var som å vifte med et syttendemai-flagg, mente Bjørnson som allerede 15 år gammel skrev «Frihedens Tale til Moldenserne». Den var en oppfordring til innbyggerne i Molde om å prise friheten og feire 17. mai selv i unionen med Sverige. Den unge Bjørnson var inspirert av Februarrevolusjonen i Frankrike i 1848.

Dagens 17. mai-tog.
Foto: Bjørn Mølmen/Aulestad

Historisk 17. mai-tog. Foto: L Sevaldsen/Aulestad

En nasjonalsang blir til

Bjørnsons dikt «Ja, vi elsker» ble til gjennom mange år. Den første versjonen, «Norsk Fædrelandssang», ble trykket i *Aftenbladet* i 1859 og var et dikt til kong Karl 15. Verset til egnet kongen ble seinere sløyfet, og andre vers kom til, avhengig av ulike politiske situasjoner. Den endelige versjonen av fedrelandsdiktet fikk åtte vers. Det ble en norsk historiebok i miniatyr som starter med en klar kjærlighetserklæring til Norge: «Ja, vi elsker dette landet». Bjørnsons fetter, Rikard Nordraak, komponerte melodien. Sangen ble framført offentlig første gang under feiringen av Grunnlovens 50 år på Eidsvoll 17. mai 1864. Den ble snart populær og fikk status som selve nasjonalsangen uten noe offisielt vedtak.

Flaggtog for gutter

Wergeland hadde skrevet «Smaagutternes Nationalsang», og Bjørnson sto i spissen for å arrangere «smagutternes flaggtog» i Kristiania

17. mai 1870. Det var det første større barnetog; et tog for gutter. Rundt 1200 deltok, og blant dem var Bjørnsons sønn, Bjørn. Han erindrer: «Jeg husker godt da vi gikk fra Qvams skole, i det første barnetog med flagg den 17. mai med far i spissen. *Han* hadde funnet på det. Det visste jeg. De lo av oss de guttene fra andre skoler, som stod langs gatene og så på. De voksne med. Mor holdt meg i hånden. Det var en spissrot å gå, sa hun. Men fars ranke, brede rygg der foran bar det alt sammen. (...) Og jeg var stolt av ham, da jeg kom hjem.» Fru Eugenie Semb sydde flagg til guttene; små rene norske flagg uten unionsmerket eller «silde-salaten». Først 19 år senere kom jentene med i togene, og de gikk med blomsterkranser i håret før de fikk flagg i hånden.

Flagget i rødt, hvitt og blått

Mange nordmenn ønsket unionsmerket ut av det norske flagget, og kampen om det rene norske flagget varte lenge. Også her gikk Bjørnson

i spissen. Hans prosjekt var å hevde "selvstendighetens æresfølelse", et hvert folks rett til å bestemme i egne anliggender. Flagg-saken ble et symbol på dette, og Bjørnson mente at det var nordmenns fulle rett å kunne ta unionsmerket ut av flagget. Det ble tatt vekk i 1898.

Varm sjokolade på Aulestad

Karoline og Bjørnstjerne Bjørnson kom til Aulestad i juni 1875, og allerede året etter gikk det første 17. mai-toget i Gausdal. Barna på Aulestad og nabobarna fra Bø og Solbakken kom i tog til Aulestad hvor Karoline og Bjørnstjerne Bjørnson ventet dem. De sang «Blåmann, blåmann, bukken min», og de ropte «hurra», bare ikke vesle Magnhild fra Bø, hun trodde det bare var guttene som hadde lov til det. Slik var starten på en lang tradisjon med barnetog til Aulestad. Bjørnsons inviterte barna fra Follebu skole til 17. mai-feiring i tunet. Var Bjørnson hjemme, holdt han tale for barna, og etter talen kom det de gledet seg aller mest til; varm sjokolade i medbrakte kopper og boller eller julekake.

Sjokoladekjelen. Foto: Morten Brun/Aulestad

Et lite stykke Norge

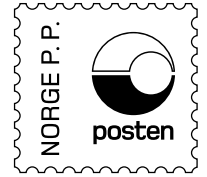
Ni år gamle Anders Fedje hadde gode minner fra 17. mai på Aulestad i 1900. De marsjerte etter musikkforeningen oppover bjørkealléen og inn på tunet hvor Karoline og Bjørnstjerne Bjørnson sto. Bjørnson hadde lyse, fine sommerklær og en stor, grå hatt. Barna sang «Ja, vi elsker» for ham. Det gjorde sterkt inntrykk på Bjørnson: «Det er ofte jeg hører denne sangen, både her i Norge og ute i den store verden. Men aldri gleder den meg slik som når jeg hører dere barn syngende den her på Aulestad 17. mai. Dere barn som er kommet hit til Aulestad i dag, dere er et lite stykke Norge.»

Alle flagg til topps

Bjørnson «skapte» 17. mai. Aulestad er som skapt for 17. mai. I bjørnsonsk tradisjon flagges det fortsatt på mange stenger. Tunet fylles av festkledde gjester som tar i mot barnetog. Det blir på en og samme tid en intim og en storslagen opplevelse. Barna får saft og boller, skolebarna underholder, talen blir holdt, korpsset spiller og helt til slutt synges alle åtte versene av «Ja, vi elsker» – for friheten, for Norge og for Bjørnson.

*Bjørnson taler i lyse klær og stor grå hatt.
Foto: Ukjent/Gyldendal Norsk Forlag*

Til 01. september: **BEST – paralympisk gull.** Utstilling på Norges Olympiske Museum.

Til 16. august: **En verden av perler.** Utstilling på Maihaugen.

13. mai–16. oktober: **STEPPING OUT! Kvinnelige identiteter i kinesisk samtidskunst.** Utstilling på Lillehammer Kunstmuseum.

18. mars 2022–29. januar 2023: **De pandemiske leker.** Utstilling på Norges Olympiske Museum.

Fra 30. mars: **Hvor mange tonn?** Fotoutstilling om bresmelting i slutten av **Langsomt ble landet vårt eget**-utstillingen på Maihaugen.

9.–17. april: **Mordgåten i Gausdal.** Påskekrim-løype for voksne på Maihaugen.

Fra 18. mai: **Garmo stavkirke og Dronning Sonjas barndomshjem** på Maihaugen er åpne med omviser på plass.

Fra 18. mai: **Å bære en historie – Postens uniformer (1899–2017).** Ny utstilling på Norges Postmuseum på Maihaugen.

28. mai: **Sesongstart Bjørnstjerne Bjørnsons Aulestad.** Åpent hver dag ut august og helger i september. Omvisninger i dikterhjemmet, stor utstilling om Bjørnson, barneomvisninger og barneaktiviteter i hagen og på låven.

Mer program kommer – se museenes nettsider! Med forbehold om endringer.

STEPPING OUT!-utstillingen.
Foto: Luo Yang, Pipi, 2015.

Dronning Sonjas barndomshjem.
Foto: Tone Iren Eggen Tømte / Maihaugen

28. mai: **Sesongstart Sigrid Undsets Bjerkebæk.** Åpent hver dag ut august og helger i september. Omvisninger i dikterhjemmet eller se inn på egenhånd. Ny lesevandring i hagen, utstillinger og barneaktiviteter i hagen og Hønehuset.

18. juni–14. august: **Høysesong på Maihaugen** med aktører og omviser i friluftsmuseet og aktivitetsløyper for barn, familier og voksne. Åpent i Dronning Sonjas barndomshjem.

23. juni: **Sankthansfeiring på Maihaugen.** Lom kommune bidrar med kulturinnslag.

De pandemiske leker-utstillingen.
Foto: Heiko Junge / NTB

Program